

TASNÁDI ISTVÁN

KERESZTET CIPELŐ BOHÓC

AZ ÉHEZŐMŰVÉSZ

Az éhezésnek többféle oka lehet. Az első s a Föld össznépeességét tekintve legáltalánosabb indok: az enivaló hiánya. Egy másik ok: az enivaló fölös bősége, aminek következtében valaki mindent megtesz, hogy megszabaduljon a testére rakódott felesleges zsír-rétegtől (ezt hívjuk „radikális fogyókúrának”). A harmadik s egyben meglehetősen marginális lehetőség, amikor valaki azért nem vesz magához táplálékot, hogy felhívja a világ figyelmét az őt ért méltánytalanságra. Van továbbá az éhezésnek egy negyedik válfaja, amely olyannyira ritka, hogy úgyszólván nem is létezik - csak egy metafora. Franz Kafka találta ki, és írt belőle egy novellát, amit később Tadeusz Rózewicz dramatizált. Aztán idén nyáron Árkosi Árpád ezzel a címmel készített egy elő-adást. Nem a novellát, nem is a drámát állította színpadra - megrendezte a metaforát.

Az éhezőművész (Bán János) keménykalapban, fehérre mázolt arccal, keresztbe tett lábakkal ül gumirácsú ketrecében - és nem csinál semmit. Pontosabban azt csinálja, hogy valamit nem csinál. Nem eszik. Passzivitása az attrakció. Magányával szerepel. Ez most a műsorszám: valami nem történik. Az impresszárió (Árkosi Árpád) napszemüvegben, klottgatyában, véres böllérkötényben feliratot mutat fel: „Az éhezőművész etetése tehát tilos!” Mellette fejkendő, otthonkás háziasszony kifliből és szalonnából sörfalatokat készít, amelyeket a leszaladt szemű harisnyában toporgó dizóz mosolyogva körbekinál a fűben heverő nézőknek. A hangfalakból Vivaldi *Négy év-szakja* bömböl. Az impresszárió jelt ad egy klopfolóval, mire az éhezőművész leveti köpenyét, kilép ketrecének gumirácsai között, és egy pallón keresztül az emelvényre lép. Ott aztán előad egy rövid etűdöt, majd vállára veszi a színpad széléhez támasztott kereszt formájú perselyt, és végigvonszolja a nézők között. Ha valaki pénzt dob a pléhkeresztbe, egy pillanatra megtorpan, így fejezve ki háláját. És kezdődik minden elől-ről: ücsörgés a ketrecben, etűd (általában egy kislábasra és egy zöld kukára komponálva), ezt követi a honorárium begyűjtése. A performance eltart másfél-két órát, de ebből csak tíz-tizenöt perc a „színház”. A fennmaradó időben Bán mozdulatlanul ül, vagy egyenletes tempóban, rezzenéstelen arccal járkál. Ám ez a provokatív eseménytelenség

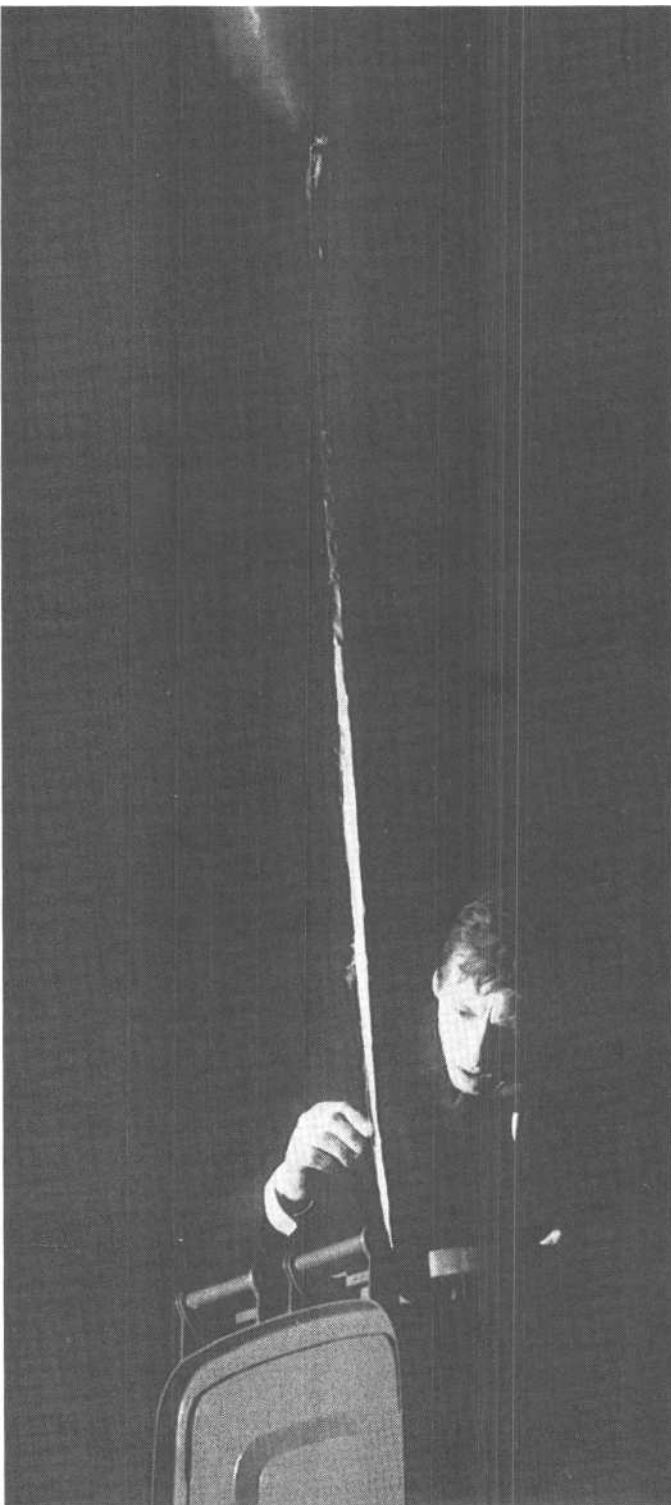
valójában izgalmasabb, mint az a nyolc-tíz pantomimikus jelenet, amelyben a színész - hagyományos értelemben véve - „játszik”.

Egy férfi beül egy ketrecbe, hogy elkülönítse ma-

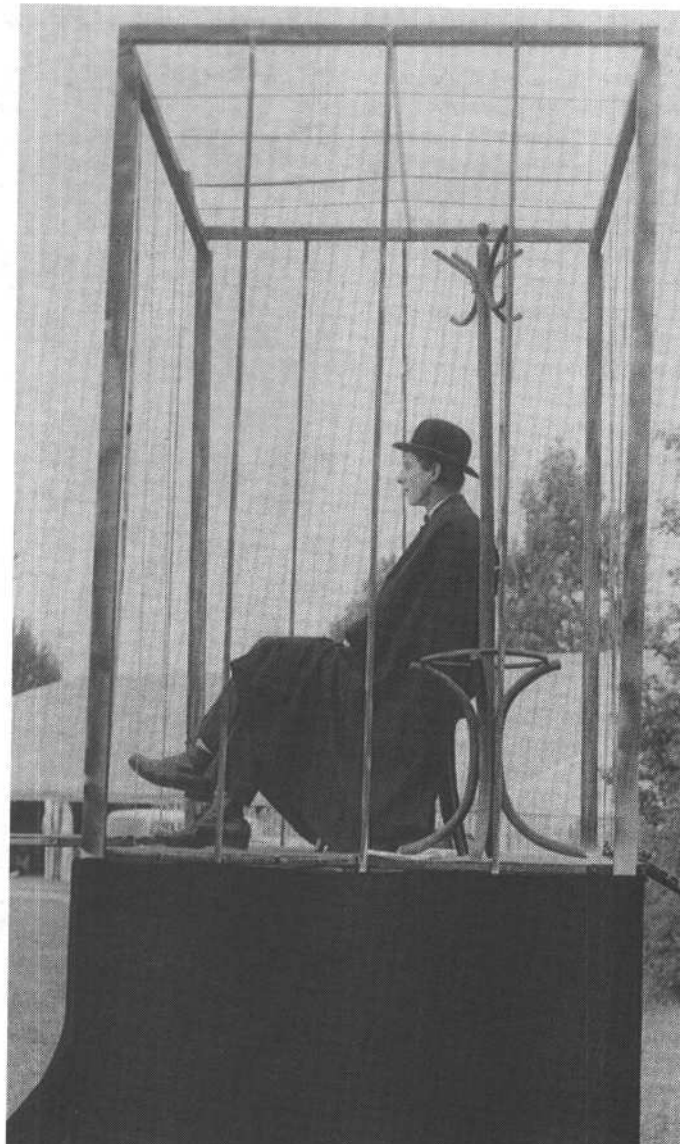
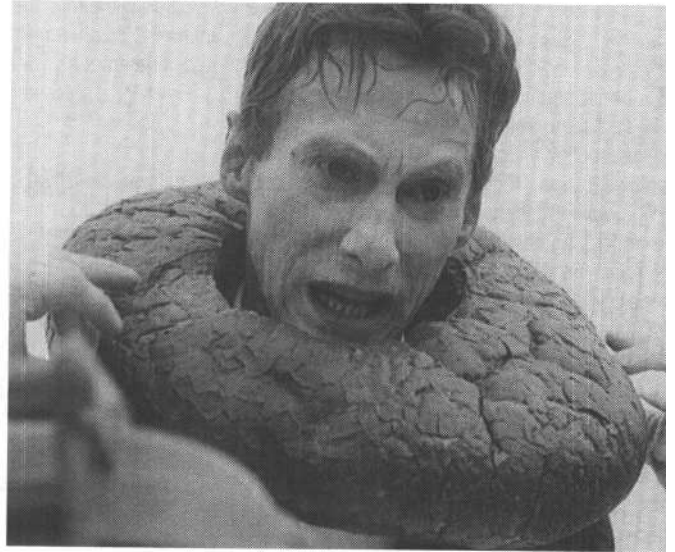
gát a világtól. A világtól, ahol mindenki „jól akar lakni”. Közönyösen eltűri azt, amitől mindenki retteg, önként felvállalja, amit mindenki el akar kerülni. Csupán egy feltétele van: ismerjék el nem minden napi teljesítményét. Nem kér a koncból, másfajta elismerésre vágyik. Lemond bizonyos dolgokról, de cserébe borzongással elegy csodálatot követel. Mi-

közben cipeli a keresztet, kárpótolja őt a nyilvános szenvedés titkos exhibicionizmusa. Elkülönül, nem hajlandó hasonulni - alázata felér egy sértéssel. Első ránézésre azt hihetnénk, Árkosiék „a fogyasztói társadalom kritikáját adják”, vagy az anyagi ellehetetlenülés szélén álló művész-társadalom nevében emelnek szót. De másról van szó, talán kevesebbéről. Csak alkalmat adnak arra, hogy kipróbáljuk, vajon tudunk-e egymással mit kezdeni. Egy ember felhívja magára a figyelmet, (vész)jeleket ad; mindenki érzi a késztetést, hogy felelni kéne neki. A kérdés az, hogy feltaláljuk-e magunkat, ha valami nem úgy működik, mint ahogy megszoktuk. Ez a színház nem úgy működik - de nem működik eléggé másképp. Csak meg-csillantja a másfajta együttlét lehetőségét, merész szokatlanságával kivívja a nyitottságunkat, a közös játékra való készségünket, de csak bizonyos határok között képes élni vele.

Az előadást a Sziget '95 fesztiválon mutatták be, s játszották naponta kétszer. Mivel egyszerre több mint tíz színpadon zajlottak a programok, a tömeg állandó mozgásban volt, s egy-egy produkciónak folyamatosan cserélődött a közönsége. A Kolibri Színház emelvénye az Africana-színpad és egy forgalmas sörsátor között állt, s így voltak, akik csak futó pillantást vetettek a passióját járó alakra, volt, aki pénzt is dobott a „puttonyába”, akadtak olyanok is, akik le akarták itatni vagy szendvicssel kínálták; a fesztivál törzsvendégei szép lassan megszokták, hogy sötétedéstől késő éjszakáig egy keresztet cipelő bohóc bukdácsol közöttük a réten. Az előadásba magam is többször bele-néztem. Kedvenc etűdömet épp augusztus 20-án láttam: az éhezőművész kis pléhtálcáját szorongatva, riadt oldalpillantások közepette, lassan be-cserkészte a színpadon álló műanyag szeméttartót; mikor mohón felcsapta a fedelét, a kuka gyomrából rózsaszín lufi emelkedett fel, és rugaszkodott az alkonyati égnek. Fejünk fölött a légitársaság gépei húztak el a Belváros felé szoros kötelékben. Mentek ünnepelni.

Bán János a lufival

A fotókat Koncz Zsuzsa készítette

